

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
A L'AVINGUDA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA, 43-55,
AVINGUDA DE CAN MARCET, 1-3 I PASSEIG
VALLDAURA, S/N, DE BARCELONA

Codi MUHBA: 093/10

Data intervenció: 19-29 octubre de 2010

JOSÉ MANUEL ESPEJO BLANCO

Octubre de 2010

ÍNDEX

- 1. FITXA TÈCNICA**
- 2. INTRODUCCIÓ**
- 3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC**
- 4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS**
- 5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 6. METODOLOGIA**
- 7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES**
- 8. CONCLUSIONS**
- 9. BIBLIOGRAFIA**
- 10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
 - 11.1. Documentació Planimètrica**
 - 11.2. Documentació fotogràfica**

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.
UBICACIÓ	Barri de la Vall d'Hebron, Districte Horta-Guinardó (Barcelona)
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 429275 Y: 4587526 Z: 117-110'5 m snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	19-29 d'octubre de 2010
PROMOTOR	Patronat Municipal de l'Habitatge
EQUIP TÈCNIC	Direcció: José Manuel Espejo Blanco

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria recull els resultats del control arqueològic preventiu (Codi MUHBA: 093/10) efectuat sobre les obres de construcció d'habitatge públic a la parcel·la PVD (Passeig Valldaura-Can Cortada), impulsada pel Patronat Municipal de l'Habitatge i portada a terme per l'empresa OHL. Concretament l'indret de la intervenció es correspon amb un solar delimitat entre l'avinguda de l'Estatut de Catalunya, l'avinguda de Can Marçet i la finca de can Cortada, al barri de la Vall d'Hebron, districte Horta-Guinardó (**Figures 1 i 2; Fotografia 1**).

La direcció tècnica ha estat assumida per l'arqueòleg José Manuel Espejo Blanco, de l'empresa **ÀTICS, S.L., Gestió i Difusió del Patrimoni Històric i Arqueològic**, i sota supervisió del **Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona**, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, que en va redactar el projecte d'intervenció arqueològica.

Les tasques arqueològiques van efectuar-se entre els dies 19-29 d'octubre de 2010.

El control arqueològic tenia com a objectiu detectar i documentar possibles estructures antigues que poguessin veure's afectades per les obres, ja que el lloc on aquestes es desenvolupaven es troba inclòs en una "Zona d'Interès Arqueològic" d'un destacat valor, donat que es troba relacionat amb un sector històric molt important per a Barcelona.

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola (que culmina a 512 m al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per serra de Collserola, és a dir, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Des del punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona, i per tant és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola, i a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El Pla inclinat, els turons arran de mar, i el pla de baix, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins. Aquesta acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix orde i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells són de baix a dalt:

- Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.
- Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.
- Per últim, trobem el tortorà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

Concretament, la intervenció s'ha desenvolupat a la part baixa del barri de la Vall d'Hebrón, en el vessant septentrional a peus de la serra de Collserola, que (com ja s'ha senyalat més amunt) és una petita porció de la serralada Litoral, que s'aixeca bruscament sobre la plana fins assolir altures compreses entre els tres-cents i els cinc-cents metres —rep el seu nom del coll Serola, pas obert entre el turó de Valldaura i el Tibidabo i per on havia passat sempre el camí principal vers el Vallès, ruta important per on circulava un trànsit considerable—. Aquesta àmplia vall, doncs, es troba encaixada entre la serra de Collserola i el anomenats serrats menors, que s'alineen paral·lelament a la serra principal de llevant a ponent començant pel turó de la Peira (133 m), turó de la Rovira (261 m), turó del Carmel (267 m), turó d'en Falcó (249 m), el Puget (181 m) i el turó de Monterols (121 m). Aquests turons fins fa pocs segles eren plens d'arbres i de frondosa vegetació, amb caça abundant, però l'acció de l'home els ha despullats fins a convertir-los en terrenys urbanitzats envaïts pels habitatges o zones quasi ermes.

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que resta emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors urbanitzats del nucli antic de la ciutat —és a dir, la Rambla i el Raval— no van quedar inclosos dins el tercer recinte fortificat fins la segona meitat del segle XIV.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat, i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadrículada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièn el creixement urbanístic de Barcelona.

La intervenció s'ha produït al Districte d'Horta-Guinardó, situat al sector nord-oest de la ciutat, entre els districtes de Gràcia i Nou Barris. Limita també per l'est amb l'Eixample i Sant Martí, i pel nord amb Sant Andreu. Per l'oest, a través de la serra de Collserola, connecta amb els municipis de Sant Cugat i Cerdanyola del Vallès.

A l'hora de parlar del districte d'Horta-Guinardó, hi ha una zona que destaca per la seva importància: es tracta d'Horta, únic dels actuals barris del districte que havia estat municipi independent. Cal tenir en compte, però, que en parlar d'Horta històricament no parlem de l'actual barri, sinó que es fa referència a la Vall d'Horta, on s'hi va desenvolupar el municipi d'aquest mateix nom i que és el que avui coneixem per Vall d'Hebrón i que inclou barris com Horta, Montbau, Sant Genís, Vall d'Hebrón, La Clota, la Font del Gos, el Carmel i la Taxonera. Això vol dir que la història de l'actual districte d'Horta-Guinardó comença a l'antiga vall d'Horta (coneguda ara com a vall d'Hebrón) que és on es va desenvolupar el municipi del mateix nom abans d'agregar-se a Barcelona l'any 1904. Aquest origen marca encara amb força la realitat del districte i així ho reflecteix la seva divisió en onze barris, tot seguint criteris històrics. Al nord, sota Collserola, hi ha els nuclis que formen actualment la vall, com ara Sant Genís dels Agudells, Montbau, la Vall d'Hebrón, la Teixonera, la Clota, el Carmel, la Font d'en Fargues i el casc antic d'Horta.

A la part baixa del districte, per sota la carena del Carmel i del turó de la Rovira, hi ha els barris del Guinardó (el que aplega més habitants dins de tota aquesta unitat territorial), el Baix Guinardó i dues importants zones verdes (el parc de les Aigües i els jardins Príncep de Girona), i Can Baró. Però el districte es fruit de la divisió administrativa de la ciutat el 1984 i els onze barris que inclou són: el Guinardó, Baix Guinardó, Can Baró, la Font d'en Fargues, el Carmel, la Taxonera, Horta, Parc de la Vall d'Hebrón, Sant Genís dels Agudells, Montbau i la Clota. Aquests barris presenten característiques molt heterogènies entre ells, amb un medi físic molt accidentat, amb grans pendents, la qual cosa ha condicionat al llarg del temps la seva ocupació i la seva evolució històrica i urbanística.

Existeixen restes documentades d'època prehistòrica i protohistòrica, encara que son restes aïllades i molt arrasades, com ara Can Cortada. D'època ibèrica destaca el poblat del turó de la Rovira, documentat des de principis del segle

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

passat però avui dia desaparegut. I en època romana es coneixen restes de vil·les disperses, com és el cas, també, del jaciment de Can Cortada, localitzat l'any 1987.

La primera referència textual a Horta és del 965, quan s'esmenta la vall d'Horta en una donació de terres a l'església de Sant Miquel de Barcelona. Entre les famílies que tingueren propietats importants al terme, vinculades a la noblesa militar i l'Església, hi ha referències a la família Horta des del 1034, família va promoure la parròquia de Sant Joan d'Horta, coneguda ja des de l'any 1095.

El creixement del nucli de població entre el segle XVI i principis del segle XX està molt lligat a l'existència de grans quantitats d'aigua a la zona —en les seves mines i fonts— que va fer possible la instal·lació de nombroses bugaderies, fins al punt que a principis del passat segle XX s'hi rentava roba procedent de tot Barcelona. El moment de l'expansió de la segona meitat del segle XIX, quan aconseguí la independència municipal, es féu al llarg del Carrer Major, i augmentà amb la instal·lació de les colònies d'estiueig (la primera a la Rambla Cortada, avui de Campoamor) i la construcció de noves torres a partir de l'epidèmia de febre groga del 1870, que convertiren la població en nucli residencial de la petita burgesia barcelonina. La prosperitat es va accentuar amb l'arribada del tramvia a partir de 1901.

A començaments del segle XIX amb la guerra del Francès, el Guinardó visqué amb especial intensitat la revolta popular. Aquests turons serviren d'amagatall d'homes com Josep Manso, Francesc Arquer i Milans del Bosch. I més recentment, durant la Guerra Civil, també es van aprofitar alguns punts elevats per ubicar defenses antiaèries, com ara al turó de la Rovira.

La importància de la vida pagesa al Guinardó queda reflectida pel nombre de masies que hi havia. Aquestes explotacions tenien les seves arrels en les viles romanes (per exemple, Can Cortada) que vorejaven les principals vies de

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

comunicació. Resten unes 45, algunes de pagès i altres de nobles i gent adinerada. Entre d'altres tenim Can Figuerola, Can Querol, Can Fargas, Can Mariner, Ca N'Andalet, Can Carabassa, Can Masdéu, Can Notari, Ca la Sínia, Can Travi Vell, Can Travi Nou, Can Santgenís o el Mas Guinardó. Nosaltres fem menció especial de Can Cortada (carrer Campoamor, s/n - avinguda Estatut de Catalunya, 57-71) per trobar-se molt a prop de l'indret de la intervenció: Es tracte d'una masia documentada des del segle XI amb nombroses modificacions en segles posteriors. És una antiga construcció medieval, una torre fortificada que correspon a la fundada per la família Horta, els propietaris de la qual, els Oriola Cortada, comtes de la Vall de Merlès, tenien el patronat de l'església de Sant Joan. Conserva finestrals gòtics d'èpoques diferents, i ja hem senyalat que en el seu subsòl han aparegut vestigis d'una vil·la romana. Les restes que han arribat fins als nostres dies demostren el diferent ús de l'edifici al llarg del temps: el defensiu, residencial i el productiu. Pel que fa al primer ús, es remunten als segles XI i XIV i es tracta de vestigis d'una torre de guaita de planta circular. Transformada al segle XV per tal de servir de residència per a les classes benestants barcelonines, resten dues naus situades sota el pati. La dedicació a explotació agrícola no serà fins al segle XVII. Al segle XVIII van ser realitzats els porxos de la façana meridional. Al segle XIX va quedar configurada la forma definitiva de la masia, ja que s'enderrocà part de la torre medieval i es construïren noves dependències al voltant (est i nord) de les antigues estructures. Les últimes modificacions corresponen a l'any 1994 quan la construcció es transformà en restaurant i patí intervencions significatives.

Respecte de les actuacions arqueològiques que s'han realitzat en els últims anys al barri de la Vall d'Horta i l'àrea propera a la zona de la nostra intervenció, destaquem les següents:

Algunes restes aïllades que devien pertànyer al poblat ibèric del Turó de la Rovira han estat trobades en les últimes dècades (GRANADOS, 1977). El poblat va ser localitzat a principis dels anys trenta del segle passat i ja el 1932 va ser objecte de

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

la primera intervenció arqueològica (COLOMINAS I ROCA, 1946). Sitges i estructures muràries van ser documentades i les restes de cultura material van situar la seva cronologia entre els segles IV-I a.n.e.

Entre abril-maig de 2006, a les obres de rehabilitació i ampliació d'una biblioteca (Can Mariner - Carrers d'Horta, 46-46B i del Vent, 1) es va construir un nou soterrani. Durant la intervenció que l'empresa TEA va desenvolupar, es van documentar diverses sitges d'època romana i un forn amortitzat en un moment tardoantic. La seqüència diacrònica de l'ocupació es manté amb la localització de sitges i pous de cronologia medieval (PUJADES, 2007).

A l'agost de 2006, es va intervenir per l'adequació de les bateries antiaèries conservades al turó de la Rovira (Carrer de Marià Lavèrnia). Es tracte de nius de metralladora i búnquers construïts durant la Guerra Civil. La intervenció s'emmarca en un projecte de recuperació de la memòria històrica de l'indret, amb l'excavació, documentació i adequació de les restes arqueològiques (RAMOS, 2008).

Centrats a l'entorn proper de l'àmbit de la nostra actuació ens hem de referir especialment a les diverses intervencions que s'han portat a terme als voltants de Can Cortada, i que es relacionen amb les restes de les dependències d'una vil·la romana de caire agrícola, de la qual s'han localitzat gran nombre de les estructures corresponents a la *pars rustica*: al 1987, amb motiu d'un enllaç nord del túnel de la Rovira amb la Ronda de Dalt, es va dur a terme pel Servei d'Arqueologia de la Ciutat, una intervenció a la masia, on es van documentar diverses estructures d'època romana relacionades amb una vil·la d'època altimperial. Es documenta parcialment la *pars rustica* en diferents fases constructives corresponents a sis segles d'hàbitat continuat, és a dir, que la vil·la estigué en ple funcionament des de la meitat del segle I a.n.e. fins a la darrerria del segle VI d.n.e. A més es van documentar 18 sitges i tres dipòsits d'*opus signinum*, així com sis enterraments i abundant material constructiu: *tegulae*, tessel·les, etc... Ja als anys 60' s'havia intuït la presència de la vil·la amb les troballes fortuïtes que

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

A. Piera havia localitzat amb nombrosos fragments de *tegulae*, ceràmica sigil·lada i dòlia (MIRÓ, BLASCO, 1993).

Arran d'unes obres de canalització, es va dut a terme el 2007 una intervenció a càrrec de l'arqueòleg Rafael Dehesa (ATICS S.L.) a l'espai comprés entre els carrers Salses, Rembrandt i Passeig de Valldaura, on es van documentar les restes d'un *torculari* o premsa d'època romana alt imperial destinada a l'obtenció del vi —i l'abandonament de la qual se situaria a les darreries del segle I d.n.e. o inicis del II d.n.e.—, així com diverses sitges d'època alt medieval, les restes d'un petit mur possiblement construït vers els segles XIV-XV i d'altres restes d'època incerta. Segons el director de la intervenció, la premsa s'ha de posar en relació amb les restes de la vil·la de Can Cortada, i formaria part de la *pars rustica* de la mateixa (DEHESA, 2007).

Per últim, en una intervenció efectuada amb motiu de les obres de construcció d'un dipòsit de recollida d'aigües pluvials i les entrades i sortides dels col·lectors associats, entre la plaça de l'Estatut i la Plaça Boticelli —entre els dies 10 de Febrer de 2009 i 31 de març de 2010—, es van documentar diverses restes relacionades amb l'aprovisionament d'aigua per al reg de cultius pertanyents probablement al segle XIX (HERMIDA, 2010).

Per finalitzar, citar al menys l'Estudi Històric-Arquitectònic de Can Cortada realitzat per CABALLÉ, F. i GONZÀLEZ, R. (1993).

5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Les motivacions per les quals s'ha fet necessari un seguiment arqueològic es deu, com ja hem comentat més amunt, al fet que les obres es desenvolupen en un espai inclòs en una "Zona d'Interès Arqueològic" d'un eminent valor, donat que es troba relacionat amb un sector històric molt destacat per a la ciutat.

En el cas concret que ens ocupa, l'interès d'aquest districte bé donat pel fet d'haver-se documentat en diversos punts una ocupació humana des d'època prehistòrica fins als nostres dies, i específicament a l'entorn immediat de l'àmbit de la nostra actuació son especialment significatives pel que fa a l'època romana i medieval. Les més significatives són:

- Forma part de l'*ager* de la ciutat romana.
- Molt a prop es troba la masia de Can Cortada, documentada des del segle XI.
- Al subsòl de la mateixa masia de Can cortada i el seu entorn, es van documentar les restes d'una vil·la romana.
- Es troba dins una zona d'expansió del poblament medieval de la ciutat ja des del segle X.

Els objectius immediats es centren, doncs, en recuperar les possibles restes arqueològiques que puguin aparèixer durant la realització de les obres d'habitatge social a un solar desocupat.

6. METODOLOGIA

Per a aconseguir els objectius marcats és necessari adoptar una metodologia sistemàtica i que se'ls adequi. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix amb el propòsit d'entendre la formació, delimitació, estructuració i ordre de deposició dels diferents estrats. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diversos processos sedimentaris i postdeposicionals que s'han anat produint al llarg del temps a la zona afectada. Sota aquestes premisses, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona intervinguda utilitzant per a fer-ho el sistema d'Unitats Estratigràfiques (UE), que es pot seguir a E.C. HARRIS (1990) i A. CARANDINI (1997), sistema acceptat àmpliament i secundat a Catalunya des de fa tres dècades (TRÓCOLI, SOSPEDRA, 1992). Aquest mètode permet analitzar de forma individualitzada cadascuna de les incidències que afecten la seqüència estratigràfica. La caracterització de les diferents unitats estratigràfiques es detalla en una fitxa. Aquí s'hi registren tots els paràmetres que permeten la seva correcta identificació i descripció, així com també la seva relació física respecte a la resta de les unitats estratigràfiques del jaciment.

La identificació d'una UE s'estableix mantenint l'ordre estricte d'aparició durant el procés d'excavació i es duu a terme generalment utilitzant una clau de tres dígits (depenent sempre de les dimensions de la intervenció), començant tota la seqüència numèrica pel número 100. Aquesta forma de procedir s'utilitza amb la finalitat d'evitar qualsevol alteració de la seqüència numèrica o algun tipus d'interferència en cas que, durant el procés, sorgeixi una estratigrafia complexa que obligui a acumular unitats estratigràfiques. La direcció tècnica va decidir dividir en dos Sectors el solar de la intervenció, doncs en cadascun d'ells els treballs previstos per l'obra eren diferents i l'afectació del subsòl també. Para el Sector A hem fer servir la seqüència del 100, i 200 para el Sector B.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

Quant al mètode d'intervenció immediata respecte als treballs que s'estaven realitzant, hem seguit el del control visual directe. La tasca d'excavació s'ha dut a terme amb màquina giratòria de grans dimensions. L'arqueòleg responsable va supervisar aquests treballs observant, per una part, el sediment extret —amb la finalitat de recuperar les restes de ceràmica, ós, metall, o de qualsevol altra naturalesa, que poguessin sortir—, i per l'altra els talls estratigràfics, que podrien revelar l'existència d'algun tipus d'estructura.

La documentació de la intervenció es completa amb les fitxes de les unitats estratigràfiques trobades, i un registre gràfic, que inclou documentació planimètrica i una selecció fotogràfica de les evidències més representatives del desenvolupament de l'excavació. Malgrat tot, hem d'indicar que aquesta documentació gràfica és bastant reduïda, ja que, com es comenta al Capítol 7 (Descripció de les Troballes) els resultats han estat negatius.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Les obres consisteixen en la construcció d'una nova promoció d'habitatge social en un solar d'uns 4700 m², que estava destinat a aparcament sense urbanitzar (**Fotografia 1**), just al costat de la masia de Can Cortada (**Fotografia 2**) al districte d'Horta-Guinardó, concretament a la part baixa del barri de la Vall d'Hebron, per sota de la Ronda de Dalt.. El solar queda delimitat entre l'avinguda de l'Estatut de Catalunya, l'avinguda de Can Marçet i la finca de Can Cortada i es correspon amb la referència cadastral 9276208DF2897E, que ocupa la parcel·la 008 del plànol urbanístic de la ciutat de Barcelona. La delimitació de tota aquesta superfície s'emmarca entre les següents referències postals: Av. de l'Estatut de Catalunya, 43-55; Av. de Can Marçet, 1-3; Av. Valldaura, s/n.

El solar va ser dividit en dues meitats per un mur de formigó, que no són iguals ja que posseeix una forma irregular: a la meitat sud-oest (Sector A) (d'uns 2750 m²) està prevista la construcció d'una planta soterrada de pàrquing i és en aquesta part on es preveia una major afectació del subsòl doncs s'haurien de rebaixar uns sis metres de potència total; a la meitat nord-est (Sector B) (1950 m²), només es baixava una mica més d'un metre doncs ací els edificis projectats no tenien planta subterrània (**Figura 2**). El nivell de circulació actual del carrer es troba a uns 117 m s.n.m.

Quan l'arqueòleg responsable va arribar a l'obra els treballs de buidatge de terres ja es trobaven en un estat molt avançat. S'havien aixecat les pantalles perimetrals de l'àmbit d'actuació, igual que el mur que dividia el solar en dues meitats, la qual cosa implica que les rases de fonamentació s'havien obert i farcit ja amb el formigó (**Fotografies 3 i 7**). Així mateix, els rebaixos d'un metre del Sector B ja havien conclòs, i s'estaven aixecant els pilars i murs de formigó del nou edifici i construint nous encofrats per a altres (**Fotografies 4 i 5**). No obstant, en alguns punts es podia observar el tall estratigràfic de més d'un metre de terra excavada, i vam

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

poder comprovar que es tractava d'un paquet molt heterogeni de terres de reompliment, sense estratigrafia: terra amb bossades de colors molt heterogenis (vermell, ataronjat, ocre, gris) i textures també molt variades (**Fotografia 6**). En alguns punts podien veure's restes de runa i deixalles barrejats amb la terra.

En el Sector A els treballs d'excavació dels sis metres s'havia fet a la seva meitat nord-est (**Fotografia 7**), i s'estava baixant amb màquina giratòria l'altre meitat en direcció sud-oest (**Fotografies 8 i 9**). Això ens va permetre verificar que en aquesta part del solar el reompliment de terra arribava fins la cota final de rebaix (110'5 m s.n.m.). En aquest cas les restes de runa i deixalles eren molt més evidents: blocs de quitrà d'alguna pavimentació anterior, blocs de formigó, fragments de canonades de PVC, material constructiu, plàstics...), tot barrejat amb una terra de matriu argilo-sorrenca, de color marró fosc, però amb bossades de terres més vermelles, ocres, grises, negres, etc (**Fotografies 10 i 11**). Aquesta aportació de terres de reompliment arribava fins la cota de sis metres de rebaix i s'estenia per tot el anomenat Sector A de l'àmbit d'intervenció. Allí on va ser possible vam documentar un nivell superficial d'escassa potència que cobria aquest estrat format per terra de matriu sorrenca, color marró clar i poc material intrusiu.

Era un fet conegut per la direcció de l'obra que la presència d'aquest important reompliment en aquesta zona responia a la demolició d'una cimentera que havia estat funcionant ací fins als anys 80 del segle passat, i del pas també en aquest lloc d'una riera que baixava des de la muntanya i que havia erosionat bona part del sòl en aquest punt. No obstant això, donades les característiques d'aquesta intervenció (control visual de l'excavació del paquet sedimentari amb una giratòria de grans dimensions) no vam poder verificar documentalment el pas d'aquesta riera, encara que sí extrapolar la presència de l'antiga fàbrica en base al tipus i quantitat de restes extretes durant els treballs de buidatge de terres amb la màquina.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica tenia com a fites descobrir i documentar possibles restes arqueològiques conservades durant les obres de construcció d'habitatge en un solar ubicat entre l'avinguda de l'Estatut de Catalunya, l'avinguda de Can Marçet i la finca de Can Cortada, al barri de la Vall d'Hebron, districte Horta-Guinardó.

En aquest sentit, i com ja ha quedat reflectit implícitament a l'apartat anterior, hem de concloure que els resultats han estat negatius. El fet determinant és la inexistència d'estratigrafia en tot el solar involucrat en el projecte de l'obra. En el Sector B el rebaix d'un metre no va arribar a cap estrat geològic, mentre que al Sector A es va repetir la mateixa circumstància però amb la variant d'un rebaix molt més profund de fins els sis metres. El reompliment arribava fins aquesta cota, fenomen que sembla derivar de la presència en la zona d'una antiga fàbrica de ciment que havia estat en funcionament fins els anys 80 del segle XX, i per l'existència d'una riera que va erosionar i remoure el terreny destruint l'estratigrafia preexistent.

9. BIBLIOGRAFIA

- CABALLÉ, F. i GONZÀLEZ, R. (1993): *Estudi Històric-Arquitectònic de la masia de Can Cortada*. Inèdit.
- CARANDINI, A. (1997): *Historias en la Tierra. Manual de excavación arqueológica*. Ed. Crítica, Barcelona.
- COLOMINAS I ROCA, J. (1946): "Poblado ibérico de del Turó de la Rovira", a *Ampurias. Revista de Arqueologia, Prehistoria y Etnología*, núm. VII-VIII. Barcelona.
- DEHESA CARREIRA, R. (2007): *Informe d'afectació de la intervenció arqueològica al carrer de Salses, Rembrandt i Passeig Valldaura, de Barcelona. (Codi MUHBA 107/07)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia del MUHBA. Ajuntament de Barcelona. Informe inèdit.
- GRANADOS, J. O. (1977): "Cerámicas de barniz negro procedentes del poblado layetano del Turó de la Rovira (Barcelona)", a *Cuadernos de Arqueologia e Historia de la Ciudad*, núm. XVII. Museo de Historia de la Ciudad. Barcelona.
- HARRIS, E. C. (1990): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica, Barcelona.
- HERMIDA PÉREZ, Begoña (2010): *Memòria arqueològica de la intervenció efectuada a l'avinguda de l'Estatut/carrer Porto 1-9. (Barcelona) (Codi MUHBA 011/09)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia del MUHBA. Ajuntament de Barcelona. Memòria inèdita.
- MIRÓ, M. T.; BLASCO, M. (1993): "Vil·la de Can Cortada", a *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- PUJADES I CAVALLERIA, J. (2007): "Balanz anual de l'activitat arqueològica a la ciutat (2006)", a *quarhis, 03*. MUHBA, Barcelona.
- RAMOS RUIZ, J. (2008): "Turó de la Rovira", a *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2008*. MUHBA, Barcelona.
- TRÓCOLI, Isabel G. i SOSPEDRA, Rafel (Eds.) (1992): *Harris Matrix. Sistemes de registre en Arqueologia (2 vols.)*. Pagès Editors, Lleida.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

INTERVENCIÓ: Construcció d'habitatge social a la parcel·la Pvd. Passeig Valldaura-Can Cortada, de Barcelona			UE : 100	
Sector: A		Codi MUHBA: 093/10	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Nivell superficial.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat de terra sorrenca, de color marró clar i poc material intrusiu.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	200	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

INTERVENCIÓ: Construcció d'habitatge social a la parcel·la Pvd. Passeig Valldaura-Can Cortada, de Barcelona			UE : 101	
Sector: A		Codi MUHBA: 093/10	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rebliment actual.			
DESCRIPCIÓ :	Terra amb bossades de colors molt heterogenis (vermell, ataronjat, ocre, gris) i textures també molt variades. Podien veure's restes de runa i deixalles barrejats amb la terra.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	201	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

INTERVENCIÓ: Construcció d'habitatge social a la parcel·la Pvd. Passeig Valldaura-Can Cortada, de Barcelona			UE : 200		
Sector: B		Codi MUHBA: 093/10		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Nivell superficial.				
DESCRIPCIÓ :	Estrat de terra sorrenca, de color marró clar i poc material intrusiu.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	100		Equivalent a	
	Rebleix a			Es reblert per	
	Cobreix a	201		Es cobert per	
	Talla a			Tallat per	
	Es recolza a			Se li recolza	
	S'entrega a			Se li entrega	

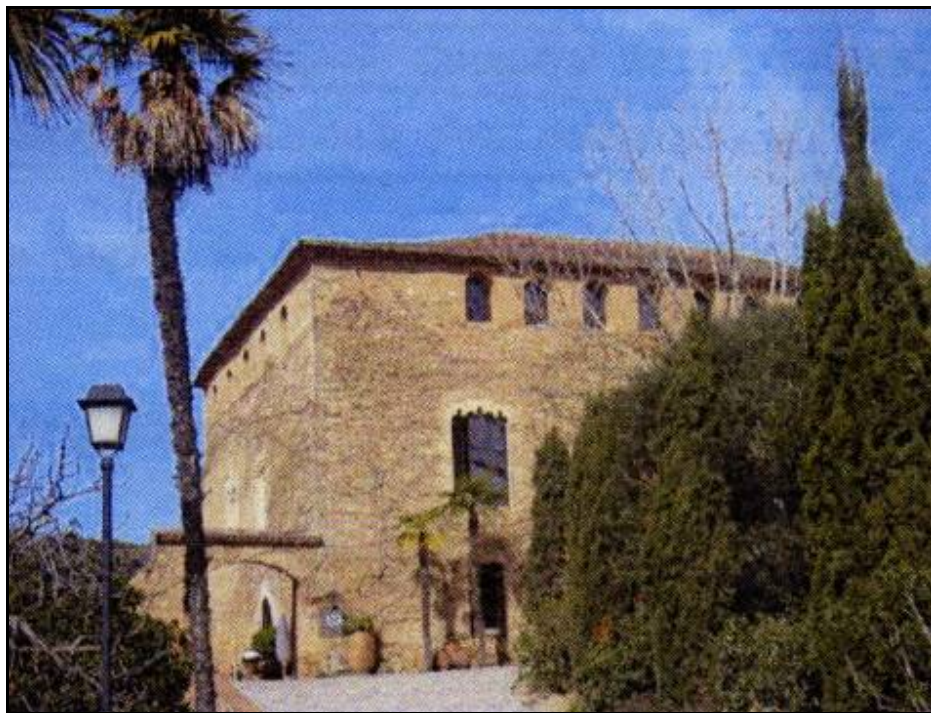
INTERVENCIÓ: Construcció d'habitatge social a la parcel·la Pvd. Passeig Valldaura-Can Cortada, de Barcelona			UE : 201		
Sector: B		Codi MUHBA: 093/10		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rebliment actual.				
DESCRIPCIÓ :	Terra de matriu argilo-sorrenca, de color marró fosc, però amb bossades de terres més vermelles, ocres, grises, negres, etc. Contenia abundants restes de runa i deixalles.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	101		Equivalent a	
	Rebleix a			Es reblert per	
	Cobreix a			Es cobert per	200
	Talla a			Tallat per	
	Es recolza a			Se li recolza	
	S'entrega a			Se li entrega	

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

11.2. Documentació Fotogràfica

Fotografia 1: Vista parcial del solar abans de l'inici de les obres.

Fotografia 2: Entrada principal de la masia de Can Cortada.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

Fotografia 3: Vista parcial de la pantalla perimetral de l'obra.

Fotografia 4: Vista general del Sector B, amb les tasques d'aixecament dels pilars i encofrats.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

Fotografia 5: Vista del Sector B, amb les tasques d'aixecament dels pilars i encofrats.

Fotografia 6: Vista parcial del tall estratigràfic del Sector B, amb el paquet de reompliment d'aquesta part del solar.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

Fotografia 7: Vista general de la meitat nord-est del Sector A ja rebaixada, amb el mur de separació entre ambdós sectors senyalitzat amb la fletxa.

Fotografia 8: Giratòria rebaixant la meitat sud-oest del Sector A.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Av. Estatut de Catalunya, 43-55, Av. Can Marçet, 1-3 i P/Valladaura, s/n, Barcelona.

Fotografia 9: Vista general de la giratòria rebaixant la meitat sud-oest del Sector A.

Fotografia 10: Vista general del nivell de reompliment del Sector A.

Fotografia 11: Detall del paquet de reompliment del Sector A del solar intervingut.